

FACTORI IMPLICAȚI ÎN CREȘTEREA PERFORMANȚEI ȘCOLARE

Performanța școlară este influențată atât de **factori externi** (familiali, sociali, pedagogici), cât și de **factori interni**, psihologici, care țin de personalitatea elevului (intelectuali, afectivi, aptitudinali, caracteriali).

Famiile care asigură condiții favorabile de alimentație, vestimentație, igienice, care manifestă un real interes pentru buna pregătire a elevului, care se bazează pe înțelegere și cooperare reciprocă sunt familii bine încheiate ce dau cel mai mare procent de elevi cu reușită școlară. Acolo unde se constată agresivitate intrafamilială, intoleranță și alcoolism se observă aspectele negative ale influenței familiei asupra performanțelor elevului, care se transformă, de cele mai multe ori în eșec școlar și chiar abandon.

Din punct de vedere **social**, elevul este supus presiunii grupurilor din care face parte. Există, din păcate, grupuri tentante pentru elevi, unde conformarea cu normele acestora implică, în situații extreme, încălcarea moralității, acte de rebeliune, până la delincvență, consum de droguri, violență și chiar criminalitate. De aceea, familia și școala trebuie să fie foarte atente la problemele cu care se confruntă copilul și să-i acorde sprijin și îndrumare către acele grupuri care îl orientează spre drumul drept al vieții.

Referindu-ne la **factorii pedagogici** (cadre didactice și consilieri școlari) putem spune că aceștia exercită o influență decisivă în orientarea elevului către creșterea performanței sale școlare. Ajutându-l pe elev să conștientizeze nivelul propriilor posibilități și să-și fixeze scopuri în concordanță cu acestea îi vor oferi posibilitatea obținerii progreselor în învățare, încrederii în forțele proprii, sentimentul autodepășirii și obținerii performanțelor.

Condiția fizică al copilului exprimată prin statură, greutate, forța musculaturii, maturizarea fizică la care a ajuns, își pune amprenta asupra performanțelor școlare. În general, starea de sănătate determină rezistența la eforturile intelectuale și fizice ale persoanei. În cazul în care apar unele dereglări funcționale de metabolism sau intervin anumiți factori somato-fiziologici, se instalează oboseala, cu impact negativ asupra activității desfășurate și, implicit a performanțelor, deoarece scade capacitatea de concentrare a atenției, iar activitatea gândirii și a memoriei sunt încetinite. De aceea este necesară din partea părinților și a cadrelor didactice „adoptarea unei atitudini de supra-protecție pe fondul unei toleranțe și înțelegeri și nu a unor strategii de ordin coercitiv și a unei autorități excesive”.

Temperamentul este o dimensiune constantă și stabilă a omului, care nu se schimbă pe parcursul vieții sale, având un caracter înnăscut. Cu toate acestea, datorită educației și mediului poate suferi câteva modificări: „colericul poate fi ajutat să-și tempereze excesul de energie,

flegmaticul poate fi antrenat spre a răspunde mai prompt la anumite solicitări, sangvinicul poate fi stimulat să se confrunte cu unele sarcini repetitive, melancolicului i se pot oferi oportunități de a comunica mai frecvent cu semenii săi și de a se deschide spre ei”. Putem afirma că indiferent de trăsăturile temperamentale, orice persoană poate desfășura o activitate mai rapid și cu implicare energetică superioară dacă are un anumit interes, dacă are de îndeplinit un anumit obiectiv. În cazul în care activitatea în care este antrenată persoana respectivă produce bucurie atrage după sine o foarte mare mobilizare fizică și psihică. La polul opus se situează activitatea sau evenimentul nefericit care diminuează potențialului fizic și psihic al persoanei.

Caracterul „ca latură relațională a personalității, «responsabilă» de felul în care oamenii interacționează în cadrul societății” evoluează spre unul din sistemele valorice - pozitiv sau negativ – ale societății, în contextul determinant al educației. Astfel putem vorbi de persoane care dau dovadă de moralitate care pot fi considerate caractere bune și persoane care dau dovadă de imoralitate, fiind considerate „fără caracter”. Bazele caracterului se pun în copilărie, dar el se dezvoltă pe toată durata vieții, fiind „interpretat ca sistem valoric și autoreglabil de atitudini și trăsături”. Schimbările care apar, datorită unor situații conflictuale, pot fi profunde sau chiar extreme în structura caracterului unei persoane. De exemplu, mutarea copilului într-o altă școală atrage după sine schimbarea atitudinilor acestuia față de noile cerințe ale școlii și familiei. Reacțiile pot fi diferite și diametral opuse: un copil ar manifesta apatie, indiferență, s-ar îndepărta de ceilalți, s-ar închide în sine, iar performanțele școlare ar avea de suferit, iar alt copil ar putea dovedi un interes mai mare pentru activitatea școlară, s-ar apropia mai mult de membrii noului grup, ar deveni mai comunicativ, iar performanța școlară s-ar îmbunătăți. Trăsăturile de caracter sunt „decisive sub aspectul influenței performanței școlare, printre acestea evidențiindu-se perseverența, tenacitatea, disciplina, etc. Altele, cum ar fi delăsarea, inerția, lenea, vor avea desigur un impact negativ în planul performanțelor și randamentului școlar.”

Aptitudinile „relevă acele deosebiri dintre oameni care țin de dinamica și strategia modului de dobândire a cunoștințelor, priceperilor și deprinderilor necesare efectuării cu succes a activității”. Acestea se dobândesc în procesul învățării, iar achiziția lor depinde de modul de organizare a activității de către cei implicați: familie, școală. În funcție de activitatea concretă desfășurată, aptitudinile pot fi artistice (plastice, muzicale, desen, pictură), sportive (atletism, gimnastică, jocuri sportive), științifice (matematică, fizică, biologie), organizaționale (inițiativă, spirit de observație, atenție deosebită, inventivitate, simțul răspunderii), tehnice, sociale. Totodată este important de precizat că aptitudinile nu se pot dezvolta dacă nu ar exista

anumite *predispoziții genetice* și potențialități native ale construcției creierului, ale organelor de simț, ale motricității. Ereditatea și mediul concură la dezvoltarea aptitudinilor. Pe un fond ereditar deficitar nu se pot forma aptitudini deosebite oricât de bune ar fi condițiile sociale asigurate. „Un debil mintal nu va ajunge niciodată la performanțe înalte, chiar dacă este pus în cele mai bune condiții de mediu.” Pe de altă parte, nici cel ce posedă o ereditate superioară nu va ajunge la obținerea unor performanțe înalte dacă nu va avea un mediu favorabil, care să-i pună în valoare aptitudinile de care dă dovadă. Varianta cea mai bună pentru a se obține performanțe înalte ar fi ca ambele - și ereditatea și mediul - să fie de calitate. Combinate cu anumiți factori, aptitudinile pot deveni speciale, iar acestea pot fi prezente numai la anumite persoane. „Le numim aptitudini speciale pentru că ele se combină cu un factor înnăscut special (de exemplu sensibilitatea cromatică sau auzul absolut), cu un factor de învățare special, care se naște în contextul interacțiunii individului cu conținuturile speciale ale desenului, picturii, muzicii.” Atunci când aptitudinile au atins cel mai înalt grad de dezvoltare iar forma lor de manifestare este nouă și originală putem spune că posesorul lor este înzestrat cu talent. Performanțele acestora sunt greu de egalat.

Performanțele școlare sunt cauzate și chiar determinate de nivelul intelectual al elevului, care se exprimă în nivelul inteligenței și al proceselor cognitive - gândire atenție, memorie, limbaj, imaginație.

Un loc aparte între factorii interni ai performanței școlare îl are *inteligenta*. Tiberiu Kulcsár subliniază că „*inteligenta școlară* este o formă specifică, particulară, a inteligenței, care se diferențiază de inteligența generală, globală, verbală, practică, etc., mai ales prin *specificitatea conținutului său*, dar, în același timp, se supune legilor generale ale dezvoltării mintale.”

Valorile pe care le ia *inteligenta școlară* sunt corespunzătoare coeficientului de inteligență (valorile mari exprimă niveluri de supradotare, iar valorile mici și foarte mici exprimă nivelurile graduale de deficiență mintală). Putem afirma despre elevi că sunt la fel de inteligenți dacă aceștia găsesc soluția corectă a aceleiași probleme pe care o au rezolvat în unități de timp diferite, dar nu prea îndelungat. Inteligența școlară se manifestă prin numeroase procese și însușiri psihice: spirit de observație, capacitate de efort voluntar, memorie, imaginație, limbaj, gândire, creativitate.

Pe lângă inteligență, nu poate fi neglijat rolul *factorilor nonintelectuali ai personalității* – *motivație, atitudine, perseverență, interes* – în determinarea performanțelor și creșterea reușitei școlare. Trăirile afective și calitățile voliționale ale personalității își pun amprenta

asupra reușitei școlare. Succesele sau insuccesele în realizarea sarcinilor de învățare depind, în mare măsură, de forța emoțiilor și sentimentelor. Elevii care posedă o voință puternică se manifestă prin stăpânire de sine, capacitate de decizie, eforturi susținute pentru depășirea dificultăților școlare. Principalele componente ale motivației – trebuințele, dorințele, aspirațiile, pasiunile, interesele cognitive – îi dau elevului forța motrică esențială în realizarea activității de învățare. Nevoia de a ști, de a cunoaște, de a-și îmbogăți cunoștințele sunt tributare curiozității și intereselor, care reprezintă o puternică forță mobilizatoare în îndeplinirea cu succes a sarcinilor școlare, chiar dacă aspirațiile diferă de la elev la elev în fața aceleiași sarcini de lucru. „Nivelul de aspirație este indicatorul și totodată efectul trebuinței sau motivației de performanță, de reușită.” Sentimentul satisfacției, al succesului, al obținerii unei victorii, se constituie într-un puternic impuls motivațional care îi pun elevului în mișcare toate resursele energetice în vederea obținerii performanțelor cât mai înalte. Tot astfel, trăirea sentimentului insatisfacției, al eșecului, al înfrângerii în raport cu sarcina școlară poate avea efecte demobilizatoare care se pot concretiza în rămânerea în urmă la învățatură, iar în final la insucces școlar.

Concordanța dintre posibilitățile elevului și realizările sale, însoțită de evaluarea pozitivă a cadrului didactic se traduce în reușită școlară, în succes școlar. Marin Călin precizează și analizează cauzele succesului școlar: nivelul prealabil ridicat de instruire (în ceea ce privește cunoștințele, priceperile și deprinderile, metodele); gradul mai înalt de dezvoltare a proceselor intelectuale (planificarea rațională a învățării, autocontrolul, realizarea studiului în ritmul necesar); starea bună de sănătate și odihnă; influențele pedagogice pozitive ale profesorului, colectivelor de elevi, ale bazei materiale a școlii, ale orarului școlar; influențele benefice ale mediului familial (climat psihomoral pozitiv), influențele pozitive ale mediului cultural general de viață, nevoia de cultură.

Neconcordanța dintre cerințele școlii și nivelul, performanțele și eficiența învățării, evaluată corect, de altfel, de către profesor se exprimă în nereușită școlară sau insucces școlar. Același autor precizează următoarele cauze ale nereușitei școlare: cauze de ordin personal (starea generală precară de sănătate, ambianța de studiu nefavorabilă, alimentația nerațională, nerespectarea orei de culcare, nepriceperea de a învăța, surmenajul, dificultăți în activitatea de studiu, obișnuința de a ocoli greutățile, relațiile conflictuale cu colegii, orientarea școlară și profesională deficitară), cauze de ordin școlar (deficiențe ale materialului predat sau tipărit, supra sau subdimensionarea sarcinilor școlare, deficiențe de evaluare, sprijin insuficient pentru studiul individual, dozarea irațională a timpului pentru lecții și alte sarcini obligatorii – cercurile

pe obiecte, activitățile extrașcolare), cauze de ordin familial (neînțelegeri între părinți, îmbolnăviri, decese, starea de alertă și super-protecție din partea unuia dintre părinți, dezinteresul pentru situația școlară a elevului).

Atât școala, cât familia ar trebui să-i asigure elevului, printr-o bună colaborare, confortul necesar realizării activității de învățare: îmbogățirea și diversificarea cunoștințelor raportate la experiențele personale ale elevului, accesibilizarea materialului de studiu prin sesizarea relațiilor esențiale dintre obiecte și fenomene, dezvoltarea intereselor de cunoaștere, selectarea și adoptarea acelor strategii de învățare care să permită însușirea corectă a informațiilor, formarea la elev a unui stil de muncă intelectuală și a unor deprinderi de muncă organizată, dozarea judicioasă a efortului de învățare cu respectarea pauzelor și alternarea cu activități recreative (vizionarea unor spectacole sau muzee, plimbări în aer liber, practicarea unor sporturi), dezvoltarea deprinderii de a realiza efortul voluntar și creșterea perseverenței chiar și atunci când sarcina de învățare are un grad sporit de dificultate, crearea unui climat de lucru favorabil materializat în ordine și igienă, relații interpersonale de colaborare și sprijin reciproc.

BIBLIOGRAFIE:

1. Călin, C. M. (1995), *Procesul instructiv-educativ. Instruirea școlară (analiză multidiferențială)*, Editura Didactică și Pedagogică R. A., București.
2. Golu, P., Golu, F. (2008), *Psihologie – repere ale unei învățări raționale*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
3. Jude, Ioan (2002), *Psihologie școlară și optim educațional*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
4. Kulcsar, Tiberiu (1978), *Factorii psihologici ai reușitei școlare*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
5. Potorac, E. (1978), *Școlarul între aspirații și realizare*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
6. Zlate, Mielu (2009), *Fundamentele psihologiei*, Editura Polirom, Iași.

prof. înv. primar BONTEA MIHAELA
Liceul Tehnologic „Anghel Saligny” Tulcea